

¿Per què el cristianisme va tenir èxit a l'imperi romà?

Dm, 7/01/2020 per Josep Lligadas

[Una font que raja sempre](#)

Resulta sorprenent la rapidesa amb què es va estendre el cristianisme en les primeres generacions després de Jesús i els apòstols. Ja al final del segle I una xarxa de comunitats s'estenia per la costa i l'interior del Mediterrani oriental i penetrava cap a les Gàl·lies i cap a Hispània. Quan entorn de l'any 60 Pau viatja a Itàlia i arriba a Pozzuoli, vora Nàpols, el reben cristians (Fets 28,13-15). I també a Roma es viu ja la fe cristiana en comunitats domèstiques (Romans 16,1-16). I cap a l'any 110, Plini, des de la llunyana província de Pont-Bitínia, al nord de l'actual Turquia, pregunta com ha de tractar els cristians, donat el seu gran nombre: "Gent de tota edat i condició, fins i tot de tots dos sexes en formen part. No només a les ciutats, sinó que també als pobles petits i a baix a la plana s'ha estès aquesta contagiosa superstició" (*Epistulae*, 10,96). Eren comunitats inicialment molt petites, però que van anar creixent i que en els tres primers segles van acabar esdevenint una força espiritual i religiosa potent.

¿Com va ser possible aquesta expansió? Els creients podrien respondre: Déu ho va voler, i ho va fer realitat per la força del seu Esperit. Però els historiadors també hi poden dir alguna cosa: poden assenyalar les condicions que van possibilitar aquella expansió exitosa. I això és el que mirarem avui, seguint l'article d'Ernst Dassmann publicat a *Selecciones de Teología* 231, que es titula: "¿Y qué ha aportado? Un inventario desde la historia de la Iglesia para la cristianización de Europa".

I la primera cosa que cal assenyalar, abans d'entrar en temes de contingut, és que aquesta expansió del cristianisme va ser facilitada per dues condicions logístiques que es donaven a l'imperi romà: la primera, la situació tranquil·la que es vivia a tot el seu territori, sense guerres ni conflictes, i amb camins i carreteres que permetien anar d'un lloc a l'altre sense problemes; la segona, el fet que el grec *koiné* hagués esdevingut una llengua universal, que es parlava a tot arreu i feia possible la comunicació.

Però més enllà d'això, l'important són els motius de fons. I això mirarem de sintetitzar ara en sis punts. Serà una mica llarg, però ves què hi farem.

Primer: Els cristians tenien coses a dir

Les religions paganes consistien en una mitologia que no s'implicava en la vida de les persones, i que l'únic que demanava era dur a terme una colla de ritus amb els quals obtenir favors dels déus i, també, per dir-ho així, tenir-los contents i tranquils. Un plantejament, al capdavant, que no deixava de ser una carcassa exterior que els sectors més lúcids d'aquell món es miraven a distància i, tot i que no hi trencaven, en la seva vida quotidiana procuraven guiar-se per filosofies o criteris de vida més humanitzadors, com podia ser l'estoïcisme, o bé buscaven, en

el que s'anomenaven els cultes místics, una religiositat més sensible i emotiva, tot i que sense contingut que afectés a la vida, en una línia que es podria comparar amb l'actual *new age*.

Davant d'això, el cristianisme ofería un missatge que es basava en una història viscuda per uns testimonis i transmesa de persona a persona, que ofería un horitzó de vida plena en aquella existència amb tantes penalitats per a molts i amb tan poques esperances, i que, a més, això es traduïa en una determinada manera de viure que apareixia com un model de dignitat, i que es podia compartir amb altres en un nivell de proximitat, d'atenció mútua, de sentiments que tocaven el cor.

Tot plegat, doncs, feia una sensació de riquesa humana i solidesa capaç de resultar atractiva per a molta gent.

Segon: Una convicció a prova de bomba

El seguiment de Jesús comportava per als cristians la negativa a participar en el culte a l'emperador, als déus de l'Estat o en qualsevol altre tipus de culte, així com també a assistir a determinats espectacles o actes públics que sovint tenien components de culte pagà. Un cristià, en efecte, només podia donar culte al Déu i Pare de Jesucrist, i a Jesucrist mateix. Jesús era l'únic Senyor, i el seu Evangeli era l'únic camí a seguir. Complien les lleis com tothom, però no acceptaven l'emperador, ni l'Estat, com a poder absolut. I això feia dels cristians un grup de gent "diferent", que no s'avenia als patrons de vida imperants. Per això eren mal vistos per molts dels seus conciutadans, i per això de tant en tant, segons les circumstàncies, eren perseguits com a deslleials i traïdors. Les persecucions no eren constants, però sí que ho era la situació d'inseguretat jurídica.

Tot això, certament, era per a alguns un motiu per no apuntar-se als grups cristians, i a més, quan hi havia persecucions, també hi havia cristians que renegaven de la fe. Però aquest comportament tenia una altra cara: la fermesa de la majoria dels cristians en la defensa de la seva fe, fins a la mort si calia, era, per a molts, un motiu per acostar-se a aquella fe tan coherentment viscuda. Allò que deia Tertul·lià, que la sang dels màrtirs era llavor de cristians, era cert.

Tercer: Una fe que proposa uns nous valors

Un aspecte bàsic de la fe cristiana que la diferenciava del paganisme és que per als cristians la fe comportava una determinada manera de viure, cosa que no passava en els cultes pagans, que eren uns ritus que no afectaven el que la persona feia o deixava de fer. Per dir-ho amb paraules cristianes, l'amor a Déu era indestriable de l'amor al proïsme, cosa que dintre les religions paganes ningú no s'havia plantejat mai.

No és, certament, que els cristians pretenguessin muntar cap revolució. Les virtuts que predicaven, en efecte, no eren gaire allunyades, per exemple, dels ideals

estoics de l'època. Però ells vivien aquests ideals vinculats directament a la fe. I hi afegien uns altres ideals que provenien de la tradició dels profetes jueus i que Jesús havia elevat al rang de virtuts bàsiques: la misericòrdia, la humilitat, l'amor envers els pobres i envers tothom. Els estoics buscaven la pròpia perfecció; els cristians, la pròpia perfecció i el bé dels altres, indèstriablement.

I això, en una societat tan estratificada com la romana, on la compassió o la preocupació eficaç pel bé dels desfavorits eren considerades signes de debilitat, va ser, de fet, una revolució, encara que els qui ho practicaven no se n'adonessin o no ho pretenguessin. I resultava d'un atractiu indiscutible per a les persones amb inquietuds humanistes. I, naturalment, també per als pobres.

Quart: La dignitat i la llibertat humanes

Els cristians tenien clar que la vida humana no estava dirigida pel destí, per fat o pels astres, i que cadascú era responsable dels seus actes, amb consciència pròpia i amb capacitat per decidir. Una responsabilitat, una consciència i una capacitat que Déu havia posat en cada persona, per tal que la desenvolupés enmig de les circumstàncies que li havia tocat viure.

D'aquesta manera d'entendre la vida humana, aviat en van sorgir conseqüències que demostraven la poca consistència d'algunes situacions. La més clara, la de l'esclavitud. Els cristians no van defensar l'abolició de l'esclavitud, però sí que reclamaven un millor tracte per als esclaus i, quan es trobaven davant d'algun cas concret (com el que es veu en la carta de Pau a Filemó), l'absurditat d'aquesta pràctica quedava ben palesa. I el mateix diríem pel que fa a la submissió de les dones als marits: els cristians no diuen que això no hagi de ser així, però sí que reclamen que l'home "estimi la muller com a si mateix" (Efesis 5,33), que ja era molt.

Certament, potser ara diríem que els faltava adonar-se que aquestes situacions no eren inamovibles i que haurien pogut ser canviades. Però aquesta conseqüència no es treurà fins a segles més tard, i a més no serà l'Església qui la traurà, sinó forces considerades precisament anticristianes. Però la llavor d'aquesta conseqüència la va plantar el cristianisme.

Cinquè: L'ajuda i la protecció dels febles

He parlat ja d'aquest tema en el punt tercer, però ara el voldria destacar una mica més. Per al cristià, en el pobre i el feble es manifesta el rostre de Déu. Aquest era un principi absolutament desconegut en la cultura del món romà. Era, realment, una revolució cultural, que els cristians realitzaven sense escarafalls. Per exemple, en l'atenció als malalts. En aquella època, els metges i els hospitals eren recursos que només podien pagar-se els rics, de manera que dels malalts pobres no se n'encarregava ningú. Davant d'això, els cristians van prendre's seriosament l'atenció als malalts que no tenien ningú, i més tard, acabat el temps de les

persecucions, van començar a construir edificis on atendre'ls.

Igualment, en la protecció de les dones i els infants. Tant les dones viudes com els infants orfes formaven part del món ingent dels desemparats, que la comunitat cristiana acollia. I les dones casades i els infants amb família també necessitaven protecció: d'aquí una colla de normes sobre la fidelitat matrimonial, sobre l'avortament i sobre l'abandó dels infants (sobretot les nenes) acabats de néixer. I, encara, l'intent d'evitar que les parelles d'esclaus i els seus fills fossin venuts separats en lots diversos, cosa que es va aconseguir amb les lleis noves que va promulgar l'emperador Constantí per influència de la fe cristiana que ell mateix acabava de legalitzar.

Sisè: Un culte diferent

I per acabar, un canvi que ho pot sintetitzar tot: el culte. El culte pagà eren uns ritus que feien els sacerdots i als quals el poble hi assistia, i intervenia en algun gest simbòlic. En canvi, el culte cristià era, com a element central, una trobada en què els participants se sentien personalment vinculats i on es commemorava ritualment el fet històric originari de la fe mitjançant l'Eucaristia, i es pregava, i es rebia l'ensenyament de la fe, i es compartia la vida, i es buscava la força comunitària per continuar endavant, i es buscava de respondre a les necessitats de tot tipus que es poguessin plantejar.

Per tot això el cristianisme va penetrar i es va consolidar en tots els racons de l'imperi.